

ПРОГРАМА
розвитку Національного наукового центру
«Інститут виноградарства і виноробства ім. В.Є.Таїрова»

Інститут виноградарства і виноробства ім. В.Є.Таїрова - найстаріша в Україні науково-дослідна установа, яка працює в галузі виноградарства і виноробства. За значні здобутки в комплексних наукових дослідженнях, що мають загальнодержавне значення, Указом Президента України у 2003 році Інституту виноградарства і виноробства ім. В.Є.Таїрова надано статус Національного наукового центру.

Сьогодні Національному науковому центру “Інститут виноградарства і виноробства ім. В.Є.Таїрова” 112 років, і за цей період, науковці інституту отримали вагомі результати у різних напрямках виноградарства і виноробства. Так, тільки за останні п’ять років результати творчої роботи висвітлено у 911 наукових публікаціях, із яких 11 монографій, 797 наукових статей, отримано 122 авторських свідоцтва та патентів на винаходи.

Співробітниками інституту виведено понад 130 сортів винограду столового і технічного напрямку, на 39 з них отримано патенти, 36 внесено до Державного реєстру сортів рослин України. Отримано 112 клонів 52-х сортів винограду.

В ННЦ “ІВіВ ім. В.Є.Таїрова” працює 120 співробітників, у складі яких 6 докторів і 27 кандидатів наук. До його складу входить два дослідних господарства – ДП «ДГ «Таїровське» та ДП «ДГ ім. О. В. Суворова».

1. Вплив ННЦ “ІВіВ ім. В. Є. Таїрова” на розвиток виноградарства України

1.1 Напрямки наукового забезпечення розвитку виноградарства

1. Сортопокращення сортименту винограду методами інтродукції, селекції, клонового та фітосанітарного відбору.
2. Науково обґрунтоване розміщення та спеціалізація виноградарських регіонів на основі агроекологічних та економічних досліджень.
3. Створення технології вирощування винограду в окремих екологічних зонах для господарств різних форм власності.
4. Переведення виноградного розсадництва України на сертифіковану основу.
5. Розробка сучасних методів прискореного розмноження сортів, клонів винограду з використанням культури *in vitro*, закритого ґрунту, штучних субстратів, ростових речовин.
6. Моніторинг фітосанітарної ситуації на виноградниках, розробка екологічно безпечної технології захисту насаджень від шкідників і хвороб, сучасних методів діагностики вірусних та бактеріальних захворювань.
7. Розробка нових видів винопродукції та марок вин, включаючи вина контрольованих найменувань за походженням.
8. Створення нового покоління машин для механізації трудомістких операцій у виноградарстві і розсадництві.
9. Розробка організаційно-економічних заходів, спрямованих на удосконалення форм господарювання і відносин власності у виноградарсько-виноробній галузі.
10. Впровадження науково обґрунтованих проектів на закладання виноградників, маточників та виноградних шкілок.
11. Економічно-інформаційне та консультаційне забезпечення фахівців виноградарсько-виноробної галузі.
12. Підготовка наукових кадрів вищої кваліфікації через аспірантуру, педагогічну діяльність працівників інституту у ВУЗах, перепідготовка спеціалістів

середньої ланки через курсові заходи, семінари, школи передового досвіду.

13. Виробництво та реалізація винограду; виноградних саджанців різних категорій якостей: вихідних, базових, сертифікованих; виноматеріалів та вин.

Такий системний науковий підхід визначає раціональну стратегію розвитку виноградарства та виноробства України на перспективу і дасть можливість країні впевнено стати на шлях європейської та світової інтеграції, бути рівноцінним партнером та конкурентоспроможною країною.

1.2 Шляхи і механізми реалізації наукового забезпечення виноградарства України

Програма наукового забезпечення розвитку виноградарства України здійснюватиметься поетапно.

На першому етапі - вносяться зміни і доповнення в Закон України “Про виноград і виноградне вино” та розробляється пакет підзаконних актів для функціонування Закону. Розробляється, затверджується і починає здійснюватись програма розвитку виноградарства в Україні на період до 2025 року на базі ампелоекологічних досліджень.

Здійснюється реконструкція базових розсадників і переорієнтація їх на виробництво тільки сертифікованих виноградних саджанців вищих селекційних категорій якості, закладання базових маточників підщеп і прищеп, реконструкція та переоснащення прищеплювальних майстерень.

На другому етапі - здійснюється реконструкція та переоснащення матеріально-технічної бази структурних підрозділів інституту, зокрема придбання та освоєння нового лабораторного обладнання, створюються зразково-показові ділянки для демонстрації новітніх технологій. Продовжується збагачення і підвищення генетичного потенціалу сортів і клонів винограду з високими адаптивними якостями.

Реконструюється, оновлюється і розширюється ампелографічна колекція сортів і клонів винограду для наукових розробок та впровадження інтродукованих сортів у виробництво.

На третьому етапі - завершуються роботи по технічному переоснащенню бази науково-експериментальних робіт, здійснюються заходи по випуску вихідних, базових, сертифікованих саджанців, ефективно використовується нормативно-правова база для розвитку галузі.

Очікувані результати

Науково-обґрунтовані зони, райони та окремі ділянки з оптимальними для вирощування винограду ампелоекологічними умовами.

Сортимент столових та технічних сортів винограду переважно клонового походження, рекомендований для виділених зон, районів, ділянок.

Сучасна база для створення та розмноження садивного матеріалу винограду.

Садивний матеріал винограду категорій вихідний, базовий, сертифікований. Переведення виноградарства України на сертифіковану основу.

Сучасна високопродуктивна сировинна база сталого виробництва винограду високої якості.

Постійний контроль якості садивного матеріалу та виноробної продукції.

Науково обґрунтовані технології, технічні рішення з використанням новітньої матеріально-технічної бази та методик.

1.3. Співпраця з органами державної влади

З метою налагодження більш тісного зв'язку з виробництвом ННЦ “ІВіВ ім.

В.Є.Таїрова” бере участь у реалізації Програм розвитку виноградарства України сумісно з Міністерством аграрної політики України

ННЦ “ІВіВ ім. В.Є.Таїрова” та його дослідні господарства приймають участь у реалізації бюджетної програми “Селекція і насінництво”.

На регіональному рівні ННЦ “ІВіВ ім. В.Є.Таїрова” та його дослідна мережа співпрацює з управліннями агропромислового розвитку Одеської обласної та районної державної адміністрації на рівні договорів на розробку НТП та наукового супроводу при впровадженні інноваційних технологій, методик та ін.

2. Науково-дослідна робота

2.1. Шляхи поліпшення якості, результативності наукових досліджень

З метою поліпшення якості та результативності наукових досліджень вважати за доцільне:

- переобладнання лабораторій ННЦ “ІВіВ ім. В. Є. Таїрова” сучасним обладнанням;
- освоєння сучасних методик проведення досліджень;
- підвищення кваліфікації наукових кадрів шляхом підготовки докторських та кандидатських дисертацій, закордонних стажувань та стажувань у вітчизняних наукових центрах.

2.2. Пріоритетними напрямками на найближчу перспективу вважати:

Напрями фундаментальних досліджень

- Дослідження закономірностей просторового розподілу екологічних умов територій Північного Причорномор'я з метою оптимізації розміщення нових перспективних сортів винограду.
- Вивчення впливу стресових факторів середовища на сорти винограду, виявлення та ідентифікація стійких форм методами класичної, біо- та ДНК- технологій.
- Вивчення та ідентифікація за допомогою ДНК-технологій високопродуктивних клонів сортів винограду для різних регіонів України.
- Дослідження факторів підвищення біологічного потенціалу виноградної рослини з метою одержання садивного матеріалу високої якості.
- Моніторинг основних хвороб та шкідників винограду для створення сучасної системи прогнозу їх розвитку та оптимізації технології захисту насаджень.
- Обґрунтування та створення системи генетичної оцінки і санітарного контролю селекційних категорій садивного матеріалу винограду на базі ДНК-технологій.
- Теоретичне обґрунтування вибору та вивчення сировинних зон для виробництва вин контрольованих найменувань за походженням.

Напрями прикладних досліджень

- Розробити ґрунтообробне знаряддя з ресурсоощадним робочим органом для обробітку ґрунту в рядах виноградників.
- Розробити комплекс обладнання для сучасних технологій ведення виноградників та виноградної шкілки.
- Розробити технологію ресурсоощадної підготовки ґрунту під садіння виноградників.
- Розробити та впровадити технології виробництва столових сухих вин, міцних білих та червоних вин високої якості з винограду нових сортів та клонів селекції інституту.

- Розробити економічні заходи, спрямовані на підвищення ефективності функціонування виноградарства і виноробства в умовах інтеграції у світовий ринок.
- Дослідити ринок праці виноградарської галузі з метою створення інноваційної моделі підготовки кадрів різного кваліфікаційного рівня.

Напрями госпдогвірної тематики

Напрямами наукових досліджень, за результатами яких прогнозується виконання госпдогвірної тематики, вважати такі:

- агроекологічна оцінка природних ресурсів для закладання та вирощування продуктивних виноградників;
- розробка і впровадження енерго-, ресурсозберігаючих екологічно безпечних технологій вирощування винограду та виноградних саджанців;
- розробка і впровадження машин нового покоління для виноградарства і виноградного розсадництва;
- визначення напрямків використання винограду сортів та клонів, адаптованих для вирощування у південних виноградарських зонах України, з метою підвищення якості кінцевої винопродукції.

2.3. Виробництво інноваційних товарів

Результатні частки наукових досліджень ННЦ “ІВіВ ім. В.Є.Таїрова” використовуються для виробництва інноваційних товарів експериментальної бази:

п/п	Назва розробки	Інноваційний продукт або продукція, які були отримані від реалізації	Сфера поширення у регіоні
1.	Селекція конкурентоспроможних технічних, столових та підщепних сортів винограду з комплексною стійкістю до умов середовища, високою врожайністю та якістю продукції	Сорти винограду, садивний матеріал винограду	Виноградарські господарства України, приватний сектор
2.	Вибір та вивчення екологічних зон для сталого виробництва виноградно-виноробної продукції	Виноградні насадження	Виноградарські господарства України
3.	Відбір маточних кущів родоначальників клонів на промислових насадженнях виноградників та вивчення їх у першому та другому вегетативних поколіннях	Садивний матеріал винограду клонового походження	Базові розсадницькі господарства України
4.	Розробка для нових сортів винограду прийомів агротехніки, що забезпечать найкраще поєднання величини врожаю та його якості	Виноград високої біологічної і харчової цінності	Виноградарські господарства України
5.	Розробка основних елементів технології поліпшення якості винограду	Виноград високої біологічної і харчової цінності	Виноградарські господарства України
6.	Комбіновані ґрунтообробні знаряддя для поєднання операцій	Ґрунтообробні знаряддя	Виноградарські господарства України

7.	Напівавтоматична прищеплювальна машинка	Прищеплювальні машинки	Розсадницькі господарства України
8.	Створення системи оцінки і контролю санітарного стану маточних насаджень винограду для вирощування сертифікованого садивного матеріалу	Базові маточники винограду	Базові розсадники України
9.	Моніторинг фітосанітарної ситуації на виноградниках, розробка прогнозів розвитку хвороб, шкідників та рекомендації щодо захисту насаджень в отримані строки	Виноград високої біологічної і харчової цінності	Виноградарські господарства України
10.	Спосіб виробництва нових марок вин	Виноматеріал	ДП «ДГ "Таїровське"»

2.4. Інвестиційно привабливі наукові напрями

Інститут зацікавлений у діловому партнерстві і відкритий для інвестиційного співробітництва. Серед інвестиційних проектів пропонуються:

- * створення науково-технічного центру з виробництва сертифікованого садивного матеріалу винограду;

- * розмноження сертифікованих клонів і сортів селекції ННЦ "ІВіВ ім. В.Є.Таїрова";

- * технологія та засоби механізації виробництва щеплених виноградних саджанців із закритою кореневою системою, їх посадки та вирощування на основі енерго-, ґрунтозбереження;

- * виробництво ексклюзивних вин України за технологіями ННЦ "ІВіВ ім. В.Є.Таїрова";

- * створення комплексу тривалого збереження винограду у свіжому вигляді;

- * створення комплексу з переробки відходів виноградарства та виноробства.

2.5. Пошукові дослідження

ННЦ "ІВіВ ім. В.Є.Таїрова" підтримує ініціативу з проведення пошукових досліджень шляхом:

- створення тимчасових творчих колективів;
- надання інститутських грантів виконання пошукових розробок;
- використання коштів, які поступили на спецрахунок інституту як роєлті;
- проведення конкурсів на кращу пошукову розробку.

2.6. Координаційна діяльність

ННЦ "ІВіВ ім. В.Є.Таїрова" - головна установа (координатор) з виконання НТП НААН України "Виноградарство".

Співвиконавцями ННЦ "ІВіВ ім. В.Є.Таїрова" з виконання цієї програми є: Закарпатська державна сільськогосподарська дослідна станція та лабораторія виноградарства ІОК НААН.

Координація наукових досліджень головною установою здійснюється шляхом рецензування щорічних робочих програм та звітів про наукові дослідження за всіма завданнями НТП "Виноградарство", проведення двічі на рік координаційно-методичних нарад.

З метою поліпшення координації робіт та надання методичної допомоги установам-співвиконавцям, знайомства з дослідною базою цих установ, перше

засідання (на етапі планування робіт) ННЦ “ІВіВ ім. В.Є.Таїрова” проводить в одній з установ-співвиконавців.

2.7. Шляхи висвітлення результатів наукових досліджень

Результати наукових досліджень ННЦ “ІВіВ ім. В.Є.Таїрова” висвітлює:

- в міжвідомчому науковому збірнику “Виноградарство та виноробство”, який є виданням ННЦ “ІВіВ ім. В.Є.Таїрова” (щорічник);
- монографіях (не менш ніж 2 монографії на рік);
- рекомендаціях (по кожному завершеному завданню);
- наукових статтях в наукових журналах та збірниках інших наукових установ;
- рекламних та інформаційних листках;
- на WEB-сайті ННЦ “ІВіВ ім. В.Є.Таїрова” за адресою: www.tairov.com.ua

3. Структура ННЦ “ІВіВ ім. В.Є.Таїрова”

Сучасна структура інституту потребує вдосконалення у зв'язку з урахуванням пріоритетних напрямів досліджень та їх адаптування до функціонування у нових умовах, які включають перехідний етап розвитку економіки України, вступу її до Євросоюзу, а саме:

1. З метою поглиблення досліджень з питань інтеграції виноградарської галузі України в світовий економічний простір та налагодження більш тісних зв'язків з зарубіжними партнерами ввести до складу лабораторії економіки і маркетингу сектор зовнішньо-економічних досліджень.

2. З метою прискорення трансферу інноваційної продукції ННЦ “ІВіВ ім. В.Є.Таїрова” створити при ННЦ “ІВіВ ім. В.Є.Таїрова” мережу комерційних підприємств (або комплексне комерційне підприємство за типом торгового дому).

3. З метою технічного забезпечення впровадження інноваційних технологій у виноградарстві та виноградному розсадництві створити при ННЦ “ІВіВ ім. В.Є.Таїрова” технопарк з сучасного обладнання по догляду за виноградниками та шкілкою.

4. З метою виробництва сертифікованого садивного матеріалу винограду провести реконструкцію лабораторно-технічної бази розсадницьких господарств ННЦ “ІВіВ ім. В.Є.Таїрова”.

4. Фінанси

4.1. Продовжити роботу щодо капіталізації завершених наукових розробок з метою збільшення статутного капіталу інституту.

4.2. Поповнити базу даних інновацій, пропонувати, рекламувати економічно ефективні та актуальні інновації на галузевому інноваційному ринку.

4.3. Поліпшувати процес впровадження інновацій у виробництво через інструментарій комерціалізації інновацій, а саме:

- використання інновацій у власному виробництві;
- передання прав на інновації;
- внесення прав на інновації до статутного капіталу;
- передання права на використання інновацій;
- ліцензійні договори.

4.4. Шляхи залучення коштів господарських і комерційних структур для інвестування науково-дослідних робіт.

Додаткові кошти, які необхідні для інвестування науково-дослідних робіт можуть бути залучені шляхом:

- реалізації інноваційної продукції інституту: сортів, технологій, обладнання.
- реалізації сільськогосподарської продукції (винограду, саджанців) та винопродукції;
- здійснення науково-консультаційних послуг;
- заключення договорів на науковий супровід при впровадженні інноваційних технологій;
- здійснення послуг на проведення аналізів, експертиз, вивчення нових матеріалів та препаратів;
- здійснення видавничої та друкарської діяльності;
- здійснення послуг з підготовки кадрів.

4.5. Пріоритетність використання коштів спец фонду інституту

При використанні коштів спец фонду необхідно враховувати наступне:

- 50% всіх коштів повинно бути направлено на зміцнення матеріально-технічної бази ННЦ "ІВіВ ім. В.Є.Таїрова";
- 35% - на заробітну плату виконавцям робіт;
- 10% - на оплату комунальних послуг та матеріали;
- 5% - на пошукові дослідження.

4.6. Кредиторська та дебіторська заборгованість та шляхи її ліквідації.

Кредиторська та дебіторська заборгованість у ННЦ "ІВіВ ім. В.Є.Таїрова" відсутня.

5. Співпраця з вищими навчальними закладами і науковими установами Національної академії наук України та інших відомств

5.1. Проведення наукових досліджень в галузі виноградарства, виноробства з оптимізації технологій спільно з Одеським державним аграрним університетом, Одеським державним екологічним університетом, Одеською національною академією харчових технологій, Уманським національним університетом садівництва.

5.2. Проведення наукових досліджень у напрямку підвищення стійкості винограду до біотичних і абіотичних факторів довкілля спільно з Одеським національним університетом ім. І. І. Мечникова, Одеським національним політехнічним університетом, Одеським державним екологічним університетом.

5.3. Продовжити спільну роботу в галузі поглибленої підготовки кадрів для виноградно-виноробного підкомплексу АПК на базі діючих спільних кафедр: «Виноградарства і виноробства»; «Економічної теорії»; «Експертиза товарів та послуг»; «Землепорядного проектування»; «Експлуатації та ремонту с.-г. машин»; «Технології виноробства».

З метою поглибленої підготовки агрономів- виноградарів з питань селекції, генетики та захисту рослин планується додатково створити філію кафедри «Селекція, генетика та захист рослин».

5.4. Залучити студентство до наукових досліджень за наступними темами:

- Агроекологічне обґрунтування розміщення виноградників в Україні;
- Аналіз фітосанітарного стану та методи боротьби з чорною плямистістю насаджень винограду в умовах виноградарських районів Одеської області;
- Ефективність фунгіцидів проти оїдіуму винограду в умовах півдня України;
- "Розробка підходів і принципів складання кадастру виноградників.

5.5. Посилити наукові зв'язки з науковими установами Національної академії

6. Міжнародні науково-технічні та науково-економічні зв'язки

6.1. У рамках міжнародного науково-технічного співробітництва продовжувати спільну науково-технічну роботу за напрямками:

- селекція та сортовивчення;
- біотехнологія і виробництво сертифікованого садивного матеріалу;
- удосконалення технологій вирощування винограду;
- удосконалення виноробних технологій;
- методологія екологічного забезпечення якісного виноробства;
- співробітництво у галузі інформатизації галузі виноградарства, наукового

забезпечення виноградно-виноробного виробництва з:

Клостернойбурзьким інститутом виноградарства та плодівництва; фірмою “Ребшуле Чіда” (Австрія);

Інститутом виноградарства і виноробства (Азербайджан);

Інститутом цитології та генетики (Білорусь);

Інститутом виноградарства і виноробства Сільськогосподарської академії, м. Плевен;

Єреванським коньячним заводом; Науковим центром виноградарства і виноробства (Вірменія);

Інститутом виноробства, виноградарства та садівництва (Грузія);

Виноградарсько-виноробним кооперативом «Раушедо» (Італія);

Виноградарсько-виноробною компанією «САН ЛОН» провінції Сичуань;

Інститутом виноградарства і виноробства, м. Шаньдунь (Китай);

Науково-практичним інститутом садівництва, виноградарства та харчових технологій; Технологічним університетом Молдови (Молдова);

Приватним інститутом прикладної біотехнології «Радостим» (Німеччина);

Інститутом екології та виноградарства, м. Стелленбош (ПАР);

Науково-дослідним інститутом виноградарства і виноробства Валя-Келугеряске (Румунія);

Інститутом садівництва і виноградарства агрономічного факультету, м. Новий Сад (Сербія);

Корнельським Університетом (США);

Науково-дослідним інститутом виноградарства і виноробства, м. Єгер; Виробничим-виноробним об'єднанням «Lazar and Co LTD (Угорщина);

Європейською асамблеєю виноградарських регіонів (Франція).

6.2. В межах діючих договорів про науково-технічне співробітництво на базі ННЦ «ІВіВ ім. В.Є. Таїрова» планувати створення лабораторії “Клони Європи”, мета діяльності якої полягає у вивченні та аналізі адаптивних можливостей клонів європейських сортів винограду, садивний матеріал якого використовується виробниками на території України.

6.3. Планується проведення стажування співробітників інституту з питань:

- механізації робіт у виноградарстві і розсадництві;

- розробки зональних агротехнологій;

- діагностики вірусних хвороб винограду;

- клонової селекції, в рамках угод з науково-дослідним інститутом виноградарства і виноробства м. Єгер (Венгрія); «Віваї Кооперативи Раушедо» (Італія).

7. Кадрові питання

7.1. Обсяги підготовки кандидатів і докторів наук та обґрунтування забезпечення цих обсягів.

Інтенсифікувати роботу по підготовці наукових кадрів вищої кваліфікації через аспірантуру та здобувачів наукових ступенів. Будуть створені умови підготовки та захисту дисертації (забезпеченість обладнанням, об'єктами та предметом досліджень, технічного оформлення роботи, тощо). Щорічно на засіданнях спецради будуть розглядатись не менше 3-4 дисертаційних робіт. Щорічно в аспірантуру інституту будуть зараховуватись 4-6 аспірантів з урахуванням власних потреб у фахівцях вищої категорії. Сприяти роботі спецради в забезпеченні матеріалами, обладнанням, тощо. Створити умови для вибору тем та підготовки докторських дисертацій молодими кандидатами наук.

7.2. Підготовка, перепідготовка і стажування наукових кадрів та спеціалістів галузі виноградарства.

Здійснювати підготовку та перепідготовку наукових кадрів ННЦ "ІВіВ ім. В.Є.Таїрова" у провідних наукових Центрах НААН України.

Здійснювати стажування наукових кадрів ННЦ "ІВіВ ім. В.Є.Таїрова" у міжнародних наукових центрах.

З метою підготовки та перепідготовки спеціалістів галузі виноградарства продовжити дію щорічних курсів апробаторів, організувати дію курсів дегустаторів та спеціалістів інших спеціальностей.

Через Центр підготовки кадрів галузі АПК, який створений у складі ННЦ "ІВіВ ім. В.Є.Таїрова" продовжити проведення щорічних виїзних семінарів-тренінгів з питань ведення виноградних насаджень.

7.3. Залучення молоді до роботи у науковій установі.

З метою залучення молоді до роботи у науковій установі вжити у практику наступні заходи:

- проведення днів відкритих дверей для учнів шкіл та студентів профільних ВУЗів;
- створювати спільні кафедри та лабораторії з профільними ВУЗами;
- заключати з ВУЗами договори про спільну діяльність;
- залучати студентів до проходження технологічної та переддипломної практики на базі ННЦ "ІВіВ ім. В.Є.Таїрова".

Молодим вченим ННЦ "ІВіВ ім. В.Є.Таїрова" надавати житло та земельні ділянки для будівництва житла.